

ИЗЛАЗИ 15-ог по-  
следњег дана сваког  
месеца на читавом  
табаку велике 4-не.

Рукописи шиљу  
се г. Сави Петро-  
вићу уреднику, а  
предплата штампа-  
рији А. Пајевића у  
Нови Сад.

# ГЛАС ИСТИНЕ

Лист за црквене проповеди, хришћанску поуку,  
духовну књижевност, животописе, старине и православне црквено-народне потребе.

Уредник: САВА ПЕТРОВИЋ.

Цена је листу:  
За Аустро-Угарску:  
на целу годину 2 ф.  
„ пола године 1 ф.  
За Србију:  
на целу годину 5 д.  
„ пола године 2½ „  
Из Србије пред-  
плату прима В. Ва-  
ложић у Београду.

Бр. 24.

У Новоме Саду 31. Децембра 1885.

Год. II.

## МАТЕРИЈАЛИЗАМ И СЛОБОДНА ВОЉА.

(по А. Ш.)

(Свршетак)

2). Материјал. хипотеза стоји даље у неразрешивом протусловљу са свешћу о слободи човека. Човек је себе свестан, да он сам себе на рад слободно опредељује, он је себе свестан; да извршење или неизвршење неке радње са свим од његове воље зависи; и ма колико узрока на њега утицало, да га на неки рад приморају — да се исти ипак неби извршио, да он није својим властитим самоопредељењем томе повода дао. Та свест о слободи за човека је сасвим неопходна и у пракси мора од ње полазити и по њој се равнати, ако у опће хоће да разумно ради. Но та свест о слободи била би по матер. хипотези по све немогућа. Ако је човек прост телесни организам, ако је његов прохтев и рад проста органичка функција, која као таква под законом апсолутне неопходности стоји, то он мора и те неопходности свестан бити или барем његова свест не може у себи садржавати нешто што његовој природи и законима исте скроз протуслови, као што је то случај код свести о слободи. Из тога сљеди, да се по тој претпоставци свест о слободи у човеку не би могла појавити; но да би морала сасвим искључена бити. Но пошто се она ипак са таквим јачином и јасношћу показује, да је се човек ослободити не може, — то се види, како се и овде материјализам са очитим фактима у опреку ставља.

3.) Протусловље, кога свест о слободи са претпоставкама матер. теорије у себи садржи, тако је јасно, да га ни саме материјалисте не могуће превидети. С тога се они труде да га одстране неким врло чудноватим избегавањем. „Да смо ми себе свесни, да слободно радимо, — веле они, — почива на простом варању. То наима долази отуд, што ми узроке, који нас у извесном случају на радњу опредељују, — не познајемо. Јер кад би их ми познавали, то би та свест сасвим ишчезла. Кад се ми, — вели Бихнер — у својој самосвести слободнима замислимо, та наша слобода састоји се у томе, што смо ми, као што већ Спиноза вели „нашег прохтева свесни, а узрока, који нас на то упућују, — сасвим не појмимо.“ — Но то је просто избегавање, које ништа не значи. То је заиста особени начин доказивања и то „знанственог“, који прибежишта у незнању тражи. Са незнањем може се најпосле све покрити. Факт, да ми сами себе на нашу радњу слободно опредељујемо самосвешћу јасно је доказан; таква се дакле истина не може побити тиме, да се на нешто сасвим непознато позивамо, чије се биће баш с тога, што је непознато, не може доказати.

4.) Даљи приговор против матер. схваћања људске воље сачињава факт, да ми пре, него што нешто урадимо, — премишљамо и тек по размишљењу се на нешто одлучимо. Кад би дакле воља и радња била само резултат чулних утисака, који на мозак делују, тако, да се тај резултат из тога деловања неопходно појави, то би дотична радња морала увек непосредно иза чулног утиска сљедовати. Но у ствари видимо баш обратно. Ми премишљамо и тек од резултата тог премишљања зависи хоћемо ли неку радњу извести или не. С тога факт „размишљања“

сачињава за материјализам „камен претиканија“, кога никако не може да уклони. Већ је речено, да се премишљање просто у томе састоји, да мотиви за једну или другу одлуку воље стоје у нама у равнотежи, те оба једнако на нас делују и да један мотив не може још други уништити, пошто ни један није још за то довољно јак. Но то је избегавање ништаво. Јер прво, премишљање по својој каквоћи не да се мислити у нама као неки „механички поступак“, но као живо деловање разума. Друго, често се догађа, да су мотиви за неку радњу у нама врло јаки, и да смо ми врло склоњени да ју извршимо, те нас често муке стаје да ју не извршимо, но да ми ипак ту радњу не изведемо него најпре размишљамо. По томе дакле ту нема равнотеже међу мотивима, према томе не би могло ни премишљање настати. Или састављај само премишљање мотиве у равнотежу? Но тада је оно само већ нешто друго него равнотежа. Са таквим софистеријама не да се тешкоћа избећи. Материјализам мора увидети, да је он како пред фактом премишљања, тако и пред многим другим стварима слаб.

5.) Још већма пада у очи неумесност материјалистичког учења о вољи, кад га у практичку област пренесемо. Чујмо — вели напред споменути писац — повест о злочину и о осуди једнога убице са материјалистичког становишта. Један човек је покретом можда не материје (Молешот) принуђен, да се сакрије, док се његов непријатељ не појави. Кад се овај указао, у томе тренутку проузрочи неки покрет материје то, да његова рука зграби нож и ономе несретнику у прси забоду. У полицајног повереника, који је за то чуо, учини примљени звучни талас то да он заповеди двојици жандара да ухвате убицу и звучни талас, који је до њихових ушију допрљо, довољан је, да издејствује покрет материје, који их упуту, да злочинца неколико дана гоне и најпосле ухвате. Дејством, кога су од писма полицајног повереника рефлектовани зраци на мозак државног одветника учинили, створи се у овоме покрет материје, који његову руку на писање оптужбе принуди. Најпосле дође и оптужени пред суд, кога чланови такођер дођу, не можда с тога, што би у случају изостанка морали платити глобу, но с тога, што је услед читања позивнице настао у њих покрет можда не материје, који их је принудио да дођу; из истог узрока, а не с тога, да своју дужност изврше, — дошли су и судије. Убица буде осуђен; но чудновато је, да звучни таласи, који су допрли до чулних живаца присежника, нису код свију једнако деловали: двојица од њих били су о неопходности тога дела уверени и прогласише убицу за невина. Али не! Та уверење не постоји; и присежници раде по природној неопходности. Различност дејства звучних таласа почива на разлици можда не материје, а ова опет зависи од каквоће хране, јер по Молешету „човек је оно, што једе.“ Једни су можда дан пре јели зеља, а други печена меса. Фогт би казао: „Тако је!“ Слободна воља не постоји; организам не може сам собом владати; њиме влада закон његова материјална састава!

6.) Материјализам се позива у корист своје науке о физичкој природи воље и о неопходности своју дела воље радо на статистичка посматрања. „Статистика — веле, — показује, да се извесни злочин у извесна времена и

под извесним околностима увек у сталном просечном броју појављују. Одатле се дакле мора закључити на неки опћи природни закон, који то једнолико повраћање тих злочина условљава. А где неки опћи природни закон влада, ту не може бити говора о каквој слободи воље.\* — Но већ премиса тога закључка је неправилна. Јер статистика не показује таково стално једнолико повраћање злочина под извесним условима, као што се то сигурно претпоставило; ту се налазе грдне изнимке и одступања од једноликости, а у многим случајевима нема ни трага од ње. То управо признају и сами статистичари. А кад је тако, то се не да на тако лабавој и непоузданој подлози никакав индуктивни закључак на неки опћи закон учинити; но ако би то ипак хтели закључити, то тај закон још не би био природним законом, јер кад би такав био, тада би морао сваки човек, који би се у истим околностима и под сличним условима живота налазио као извесни злочинци, такође безусловно злочинци постати. Но то се противи и искуству.

Ту би се материјализам морао опет на своје „непознате физичке узроке“, који једнога на ово, а другог на оно упућују, — повратити; а тада би опет доспео у област незнања, у коју је науци тешко и немогуће продрети.

Према свему томе је ван сваке сумње, да се воља тако исто као и мишљење не може свести на просту органичку функцију мозга, па ма како се она схваћала. Воља као и мишљење неопходно претпоставља неки нематеријални психички принцип, на коме се оснива. Чулна моћ желења свакако је везана битно за орган чулности и може само у свези са истим деловати; но и за саму чисту чулну тежњу није довољно просто органичко кретање мозга, јер би се чулна тежња без психичког начела тако исто слабо појмити дала као чулно осећање. У толико се мање може воља и самоопредељење са простим органским радом у мозгу истоветовати. Радња воље је исто тако као и мишљење нематеријална и безорганска и управ с тога, што је таква за то је и слободна. Само ако се воља као нематеријална потенција, која се као таква на неком нематеријалном принципу оснива, — схвати, даје се све оно разјаснити, и то у области психичка живота као истину налазимо. Да је наша воља слободна, да је наше деловање у нашој слободној власти, да над нама никаква неопходност не влада, но да ми сами себе у своме деловању опредељујемо, — све нам то неизгладима свест о слободи сведочи. Но воља може бити слободна само под тим усло-

вом, ако је она нематеријална, психичка сила, која се служи организмом, да своје одлуке изведе, а сама не прелази у организм. И управо на томе се и оснива могућност, да воља чулношћу влада, да јој се противи, ако тежи за нечим, што се моралним захтевима разума противи. Свакако је дакле немогуће од тога схваћања воље одступити, — а да се не залута у лавиринат неразрешених протусловља.

Скупимо ли дакле све матер. тврдње о слободи воље, морамо из њих овај резултат извести: Човек не ради оно, што хоће, него што мора; а кад човек своме деловању не може извесна самостална правца дати, то он не носи на себи никакве одговорности за своја дела; другим речима: нема добра и зла, јер кад ми радимо оно, на што нас органичке функције силе, то радимо оно, што морамо, те су онда сва наша дела једнака. А кад би тако било, онда би се из тога овај природни закључак извести морао: да је награда за добро као и казна за зло неправда учињена људској природи; јер нити је добар учинио добро, нити зао зло, него само оно, што мора; по томе су дакле и судови и сви државни закони и морални прописи излишни и управо неоправдани, пошто немају коме судити, јер нико својим делима слободно не располаже, дакле за своја дела и не одговара, с тога је најужаснији злочинац исто тако прав, као и најморалнији човек, — а куда би нас консеквенције овог закључивања најпосле одведе, остављамо да сваки разумни читалац самостално расуди, те увиди, какве би благодети најпосле људскоме друштву и његовој срећи и напретку могао донети морал, којим га материјализам усрећити жели. У *Земљу* 5. децембра 1885. Сава Теодоровић, православни свештеник.

## БЕСЈЕДА

на Крстов-дан (подизање часног крста).

Из збирке Дионисија Миковића,

настојатеља м. Бање.

(Свршетак.)

Но дај да се за час запитамо, осјећамо ли и чувствујемо ли ми сви тако, и одајемо ли крсту часном пристојну част? С каквом тугом и душевним болом морам исповједити, да ми задње, о многијем хришћанима, двоумити за прво двоје даје? Ах, и како се двоумити неће, кад се, било у шали, било у збиљи, на приватним и јавним мјестима,

## М И С Т А К

### ЕПИГРАМ.\*)

У бурноме овом свету

Не ћеш смртни стићи мету,

Тамо горе изнад звезда сјајни

У огњишту пуном светих тајни

Там' је мета —

Там' је мети крај

Божјег света

Гдеи блиста рај!

А живот је теби стаза

Испуњена сваког краса,

Кој' за кратко време траје

Па к'о магла час нестаје.

† Јован Поповски.

\*) Овај епиграм пренисан је из исалтира у певници горње преке у Срем. Карловцима. Поповски га је спевао по свој прилици кад је био богослов у Карловцима, а то ће бити од прилике 1862 или 1863 године. Покојни Јован Поповски био је ванредно даровит човек, а у друштву веома пријатан и љубазан. Неколико његових песама штампано је у „Даници“. И данас још живи међу ђацима Карловачким његова песма „Бачки растанак“, коју певају ђаци при распуству. Свршив богословске науке преминуо је прерано у млађаном добу као народни учитељ у Шиду. Добро би било, кад би му ко од другова његових описао живот. Ми бисмо радо уступили места животопису његовом.

Ур.

## НОВА ВЕРОИСПОВЕДНА СЕКТА У РУСИЈИ.

(Свршетак.)

„На то прота брже боље обуче своју шубу, па оде. А после тога (13. марта 1883) послаше к нама духовника истражника, „благодинога“ Антонова. Позову нас у 9 сахата пре подне и испитиваше до 3 сахата после подне. Народа бијаше веома много, а крчмари се трудише да га раздраже против нас; но полицијски чиновник заузимаше се честито за нас, те је тако прошло све лепо. Разуме се, да се целим испитивањем није ништа постигло, те нас онда позваше у полицију и стадоше појединце испитивати. На питање: Ко си ти? одговорио је сваки од нас, да је „хришћанин“. Написали су записник; ја га прочитах и превучем пером све, па напишем како јесте, а онда се ми потписасмо и написасмо, да смо хришћани и да признајемо цркву као дом молитве, но без сваких украшаја. Од тада нас оставише на миру и не прогоне нас, тако, да је не давно сам Павлов дошао к нама, па ни њега нису дирали. Но ко је тај Павлов? Пре 20 година живио је у Тифлису ревностан молокан.\*\*) Тај молокан, богати трговац Воронцов, примио је баптизам заједно с Павловим, који се показао као јако уман и даровит. За то га послаше у Хамбург на трошак баптиста, где је пробавио три године дана, слушајући богословље у баптистичкој општини, и добив миси-

\*) Молокан т. ј. који млеко једе у посне дане као и католици. Молокани су засебна секта у Русији, живе врло трезвено, радили су и богати. Има их много на добој Волги у Саратову.

Ур.

од многих чују: хуле и псовке на св. крст часни, а што је и горе: и на самог на крсту распетог највишег мученика, који не дође: „Разорити законъ, но изполнити.“ (Мат. гл. 5. ст. 17.) Ох, како ли ће гром Божијег гњева на њих од једном загрмјети, како ли их сатријети!

Православни се Срби пуним правом српством и православљем поносе и славе као једном душом с два живота, а онамо, све што је српству и православљу свето, једном ријечју, хуле и презиру!

Хуле на Бога, пљују на крст, псују вјеру, презиру цркву, обмањују црквене законе, омаловажавају, и ка' враг пакао мрзе свештеника! Ох, ох, опрости Боже! њих и ако они кажу: Српска крв не грије, православље не гоји млијеком!

Правосл. Србин зна Бога поштовати. Он му је: „Богатъ въ милости“ (Ефес. гл. 2. ст. 4.) и његовом разуму: „Нѣсть числа“. (Псал. 146. ст. 5.) Правос. је Србину Бог, који даје: „Пищу всякой плоти.“ (Псал. 135. ст. 25.) Којег: „Солнце сіяетъ на змыа, и благія“ (Мат. гл. 5. ст. 45.) и којег дажда пада: „на праведныя, и на неправедныя“. (Мат. гл. 5. ст. 46.) Правосл. је Србину: „Богъ живущій и царъ вѣчный.“ (Ев. гл. 10. ст. 10.) Он му је све, он му је: „Единъ Богъ и Отецъ свѣхъ“. (Јев. гл. 4. ст. 6.) И православни Србин не баца хулу на Бога.

Правосл. је Србину крст часни најснажније оружје за свог непријатеља и погубника вјечног блаженства. Он вјерује, и не вара се, да је он хранитељ све васелене, красота цркве, царева утврђење, анђелима слава, и „демоновъ язва“.

И заиста, кад се осврнемо на дивну и савремену крваву повјест мукотрпног раскомађеног народа српског, видимо, да јуначком Србину није било лепше славе него ли и пошљедњу своју драгоцјену кап крви пролити за часни крст, који му и у мрачном гробу муке олакшава. Уз њу и силни поток крви српске, и пјесма, ова жива, жалосна, пуна суза повјест наша, која нам је уз танане гусле јаворове преносила од кољена на кољено спомен некадање ојајне славе и величине српске, ова будилница наша, — свједочи нам: да и пошљедњи срп. цар Лазар, позва српство тужно:

„Нека иде брже на Косово,

„У пресвето име Исусово

.....

онарску сведоцбу поврати се у Закавказје. Тамо он живи и има плату од хамбуршке општине као проповедник. Павлов је вешт говорник и веома образован човек, а особити зналац библијске књижевности; зна енглески и немачки и чита силне стране часописе. Сада му је нешто преко 30 година, а зову га Васиљем Ђурђевићем; родом је кавкаски козак. Месеца маја бијаше он у Кијеву, поучавао је општину, те је обишао Чигерин, Тарашћу, Сквир и многа друга места, где има много студиста и других секата, а намера му је била, да их све сједини, но то му још није пошло за руком, јер се разликују у идејама „нови хришћани“ и студисте. Но такав умни и подухватни човек, као што је Павлов, изразиће можда какав компромис, те ће се та пре та после сјединити све те разне нове секте у једну „војску за спасење.“

### III.

По тумачењу Андрејева главни догмати нове вере ово су: веровати у Исуса Христа, живити у љубави, миру и у непорочном животу, па и са самим душманима. „Сви ми по другој посланици апостола Павла к Тимотеју и Солуњанима трудимо се с знојем на челу. Ја (Андрејев) господарим и поучавам, Андрејчиков занима се ратарским пословима, а Капустјански продаје књиге од „библијскога друштва.“ Водка (ракија), карте, дуван забрањује се безусловно у нас. Између празника признајемо ми само недељу и главније празнике (дванаест) с вама православнима и уредбе за успомену о Спаситељу. Светаца не признајемо и не

„За крст часни и за отаџбину. . . . .“

Па и од тога страшнога дана, када се је год на борбу са душманима својих врлина кренуло, крст му је предњачио, на застави блистао, и подањ извезена била она дивна св. изрека: „За крст часни, и слободу златну.“ И што је год извојевао: Богу је и крсту, који му свуда а и на смрти као побједилац предњачи, на славу, а њему на понос и дику. Православни Србин не пљује на св. крст.

Правос. је Србину вјера светиња, за њу се не штеди ни у ватру ни у воду окочити, на колацни на конопац; вјера најсветија једина права вјера, кроз коју види Бога: „якоже зерцаломъ“ (Кор I. гл. 13. ст. 12.). Без ње: „невозможно оугодити Бога.“ (Евр. гл. 11. ст. 6.) Она га лијечи, она и њом „спасаеъ его Господъ“. (Сабор. гл. 5. ст. 15.) Он оде на Косово: „за свету вјеру христијанску“.

Православни Србин не псује вјеру.

Правосл. је Србину црква дом Божији, мајка спасавајућа. Он и онда кад бјеше на прагу кобне судбине, у пољу Косову, гради цркву, и

„Не гради јој темељ од мермера

Но од чисте свиле и скерлета.“

Њој му је сѧм Христос глава, он му је сазида и тврдо тако, да: „и врата адова не ѡдолѣютъ ей“. (Мат. гл. 16. ст. 18.) Православни Србин не презиρε цркву.

Правосл. су Србину, закони црквени светиња, у уму су му урезани, и Господ их „дая на сердца“. (Евр. гл. 10. ст. 16.) У њих му нико колико ни у живот дирнути не смије. Он оде на Косово:

„И за закон, и за љубав царску“ —

По њима се влада, испуњавати му их теже није, неголи птици носити крила. До неба га узносе, небом сајузавају, вјечитог блаженства удостојавају. Он зна ко би их нарушавао да пред Господом: „Не оправдися“. (Псал. 142. ст. 2.) Православни Србин не обмањује црквене законе.

Православ. је Србину, свештеник, „пастыръ добрый који и дѣшѣ свою полагаеъ за овцы.“ (Јов. гл. 10. ст. 11.) На ухо му звечи: „Слѣшай васъ мене слѣшаеъ“ (Лук. гл. 10. ст. 16.) Он га слуша, зна зашто га слуша, умије поштовати и цијенити његов свети племенити, узвишени рад. Он и онда, кад се је чула бојног топа рика, звекет мача, плач жена, крика дјеце, на бојишту кад се силна крвца лила, и свака искрица слободе из ње процватала: у радости и жалости, у срећи и несрећи, није имао вјернијег ни узданијег никог од српског свештеника; он

празнујемо. Код куће се сваки дан молимо богу јутром и вечером а о празницима састајемо се на молитву у 9 сахата јутром, а, после подне од 4 до 6, 7, 8 сахата како бог даде. Часне трпезе, крста и икона у цркви немамо, но цркву као дом молитве за све народе, по речима спаситељевим признајемо. Молити се можеш и у храму и у јеврејској синагоги. Ми не светкујемо ни имен-дана ни рођен-дана, нити држимо даће при погребу мртваца, а заједно с тим не признајемо ни каква ц'оста, завета, верига нити бесконачних молитава и томе сличних, јер бог тражи само жртве срцем и добрим делима. Пошто до сада немамо свештеника, замењују их старији, но достојни људи, који се изаберу из средине општине и које признајемо за пресвитере; но и свештеника ћемо на скоро имати, јер ће рукоположени бити, а тога ради мислимо да се обратимо к молоканима.

„До сада не крстимо децу, јер то и није од особите важности, једино у случају кад би умрла без крштења, јер спаситељ рече, да је њихово царство небеско. Крстити се знаком крста грешно је. То је од звери а не од бога по откровењу и делима апостолским, где се вели: „Бог не иште служења руку човечијих.“

„Брак признајемо сугласно светом писму у оном смислу, да ће човек оставити оца и матер своју и приључити се жени својој, но не признајемо, да би за то нужно било свезивати руке, обводити три пут по цркви и за то платити по 10 до 25 рубаља. У нас се венчање обавља у збору нашем у богомољи, запише

му је муке олакшавао, и палицом вјере ране лијечио; он му је и данас: највернији, најузданији, и најближи срцем и судбином. Он му вјерује, јер он му је: „Образъ вѣрнымъ словомъ, житіємъ, любовію, дѣломъ, вѣрою, и чистотою.“ (Тим. гл. 4 ст. 12.) Православни Србин не омаловажава и не мрзи свештеника, „нехѣли на пресвѣтера.“ (Тим. гл. 5 ст. 18.)

Заиста Пр. Хр. ја смијем пуним правом рећи, да се немогу нити смију предпоменуте псовке чути од оног, ко у груди има прав. срп. срце, јер и кад би на то, Божи сачувај и помислио, бојао би се, да ће на њ загрмјети и излити се гњјев св. лозе Неманића, која у народу српском највише прослави Бога у св. и истинитој вјери православној. Ко су и чији су сљедбеници? Знамо . . . и

Бог такe не љуби; јер од њега и истине бјеже; народ који поштено мисли, ради, и осјећа, презире их и мрзи. Ах, што се родише!

Нека куну час рођења, ил нека се кају! Нека се кају, јер „Богъ воѣмъ челоуѣкомъ хоцетъ спасити, и въ разѣмъ истинны пріити.“ (Јез. гл. 1. ст. 4.) И он не ђе: „Смерти грѣшника.“ (Језек. гл. 33. ст. 11.) Он на земљу и дође: „Взыскати и спасти погибшаго.“ (Лук. гл. 19. ст. 10.) Он и није послан: „Токмѣ ко овцамъ погибшимъ домоу илѣва.“ (Мат. гл. 5. ст. 24.) Он и недође на земљу: „призвати праведники но грѣшники на покаяніе.“ (Мат. гл. 9. ст. 13.)

Нека се кају, па се слободно надати смију: опростењу, милости, и блаженом стању, и да ће о свеопштем васкрсу васкрснути као: „И сотвориши благая.“ (Јов. гл. 5. ст. 29.) Нека се кају, док су на вријеме, и нека се моле, а и ми смо се за њих дужни молити, и молимо се, јер нас ревнитељ христове науке учи: „молитесь дрѣгъ за дрѣга.“ (Сабор. Јак. гл. 5. ст. 16.) А њихова уста невуку само на себе гријех, него и на све оне што их равнодушно и без брацког укора слушају! Особито, на родитеље, и оне старешине, који су у власти, те позвани Богом и праведним људским законом, да народ воде, и упућују, на све оно, што га срећи, напретку, и благостању води, а бесмртном славом и блаженством вјенчава.

Како они свој задатак врше, каколи себе ниско цијене, и с чиме се барабарују, кад то равнодушније слушају и трпе неголи да псовком, или ма чим било њихову, или ма чију част, когод огријеша: Ти знаш, Ти им опрости, Ти их умудри, милостиви Боже!

Баш и јест стидно хр. моји, оваке псовке мирно слушати, а роптати на оне који љуцку част нарушавају.

Који у љуцку част дирну, они добију заслужену казан од људи старјешина, а неосвраћати се на хуљења људи, који хуле оно, што се не да хулити, значило би што и одобравати им, Бога и истину омаловажавати! Но и љуцка част и слава негине, и нетамни никад више, но кад јој се когод непристојно о светиње гријеша, па трпећи то мирно, исповједа им своју недостојност? А онај који то сам ради, у људству га бројити, била би грѣхота, јер под видом боголика, и од скота грђе срце носи. Далеко, далеко љубазни моји, нека су они од нас и свег православља, јер Бог ће сваком дати: „По дѣломъ егѡ.“ (Рим. гл. 2. ст. 6.) И моратиће беззаконно согрѣшнѣша, беззаконно и погибнѣтъ.“ (Рим гл. 2. ст. 12.)

Желећи благочаст. Христијани, да се ове ријечи које почивају на стожеру Божије истине, прикосну вашијех срдаца, препоручујем, да вам псовке буду најскупље ријечи: ако хоћете да се не стидите имена и крста Христовог, и своје лијепе народности Српске; ако хоћете, да будете живи учесници вјечног блаженства и надземне славе.

Настојте што боље свијетлити својим примјерима лијепим, јер то ће сваког на смртном часу од ичег моћи боље тјешити. Избјегавајте раздор, неслогу и свађе, јер то је Богу противно, а вама штетно и убитачно. Вазда, и сваком, на добро а ником на зло не смјерајте; па нећете ни ви никад знати зла. Љубите оне који Вас ненавиде, и чините добра онијема који вам добра неће вратити; јер што љубите оне који вас љубе врлине немате, јер и: „грѣшнициы любящыя ихъ любятъ.“ (Лук. гл. 6. ст. 32.) А што чините добра онијема који Вам добра враћају, зато заслуге немате: „ибо и грѣшнициы тожде творятъ.“ (Лук. гл. 6. ст. 33.) Благосиљајте: „кленѣщыя вы“ и молит се „за творящихъ вамъ обидѣ.“ (Лук. гл. 6. ст. 28.) А све то будете ли чинили у име Господа, од њега ћете и добити: „мзды своєю“, (Мат. гл. 10. ст. 42.) какву вам земља и нико други дати не може. Тад ће благослов на крсту распетог вазда почивати у племенитим мислима и срцима вашим. Он ће чувати вас од свега што вам вриједа и зла нанијети, и од правог пута уклонити може, тад зацѣлило сила часног животворећег крста неће вас оставити, и без сумње чуће небо нашу узајамну молитву: „крестѣ твоємѣ поклоняемся владыко, и святое воскресеніе твое славимъ.“ Амин.

Говорено у Саборној Петро-Павловској цркви, у вароши Рисну, (Бока Которска) 1885.

се у посебну књигу, која се чува код мене. Ја сабирам и чувам документе ожењених. Мислим, да брак ваља само онда, кад су обе стране верујуће. Развод брака постоји у нас, јер је спас казао: да се ондопушта ради „жестокосрдија нашега“. У осталом има само један случај за развод брака: када једна страна одпадне од вере, Женити се може са Јеврејима, па и са поганима, само ако дотична личност верује у догмате наше.

„По гроби обављају се са свим просто. На месту, где је ко умро, читају се псалми и 15 глава прве посланице апостола Павла Коринћанима и прве посланице Солуњанима гл. 4, за тим положи мртваца у сандук и носе га за сад још на православно гробље, где се чита 5. глава еванђеља Јованова.

„И с по в е с т признајемо, при чем се сваки има непрестано и јавно у збору покајати за грехе.

„П р и ч е с т не признајемо као свету тајну, но кад се целисходним пронађе ломи се хлеб и пије се вино, али само за спомен последње вечере, а не за спасење.

„М и р о п о м а з а њ а нема, јер у смислу I. књиге Мојсијеве под уљем (миром), које је Јаков на камен пролио, разумевају се разум и срдачна молитва.“

Кад се држи молитва (т. ј. служба божија) не сабирају се новци, већ у смислу посланице апостола Павла Коринћанима даје сваки сам колико ко хоће, из чега добија Андрејев за собу, ложење и осветљење, а преостатак дели се међу бедне и сиромаше, при чему се подуширу и приврженици сваке друге вере.

Ти „нови хришћани“ не иду на суд нити к судијама, и то

по смислу посланице апостола Павла Коринћанима, где се вели: „Како смије тко од вас, имајући дјело са судом, судити се безбожнима а не светима.“ У том се ова секта посве разликује од назора „Стундиста“ (т. ј. сахатничара, који се на сахате састају да се моле, певају и да се поучавају).

Секта Андрејевљева разликује се од осталих и својим политичким и социјалним назорима. Они признају цара рускога као изабраника божијег, те се држе обвезанима покоравати се властима у свима случајевима, изузимајући њихова верска и морална осведочења. Њима је „свака власт од бога“, као што св. писмо каже. Нова секта моли се и за то, „да не би отаџбина остала у тмини.“ Но јуз то они отаџбину идентификују са завичајем. Њима је све једно, хоће ли у Русији владати Немци или Пољаци или Јевреји. „Ми се — веле они — не заклињемо нити се мешамо у какве политичке послове. Све су власти од бога и ми не разликујемо народности руске од пољске, немачке итд., јер у бога за народе не постоје разлике, већ су то људи измислили. И према Јеврејима су тако исти као и према свима осталим. Нису они Исуса Христа распели нити мучили као народ, него њихови првосвештеници; а осим тога, они су близу нашем учењу, скоро ближе него православни, а није им то ни тешко, јер водке не пију ни они, разузданости у њих има мало, те се немају скоро од чега одвикнути изузев сабат.“

Сектанти ови држе себе за непогрешиве. Веома милостиво гледају на преступнике, јер народ нема својих пастира, учитеља, па за то и пада у грех, а покаје ли се, тада је опет добар и

**ДА Л' СУ БИЛИ СРБИ ИЛИ ГРЦИ,  
ОНИХ 8 МИТРОПОЛИТА, ШТО 1766. Г. МОЛИШЕ ЗА  
УКИНУЋЕ ПЕЊКЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ?**

Одговор г. архимандриту Нитифору Дучићу, на његов „Одговор  
на куђења и клеветања“.

Од В. С. Д.

Писца чланка у 62. Гласнику: „Ко је наследник пење патријаршије?“  
(Свршетак.)

„За тим у брзо дође и нови грчки митрополит Антим, морем преко Дубровника, и сврати се најпре у манастир Дужи, где затече још у животу нашег честитог старца, на кога је Антим много нешто грчки викао.

„Овако ми је, вели Јоаникије Памучина потоњи архимандрит, покојни поп Мојо Клапавица од речи до речи казивао. У том разговору ја нисам га умео тада распитати — вели Памучина, — је ли умро те исте године, ил је неколико поживео. Он се представио 1777. у Дужи, и упокан је више цркве од западне стране, и он би последњи митрополит српски у Херцеговини.“

Исти Памучина, као што и сам признаје, заборавио је питати поп Моју, да му каже, дал је митрополит Стефан умро оне исте године, кад је на његово место дошао Антим, или је још коју годину после његовог доласка живео, а незнајућ које је управо године укинута пења патријаршија, те пошто је знао, да је митрополит Стефан умро 1777., рече онако насумце у Далматинском Магазину за 1848. г. на стр. 169., да је Антим, први грчки митрополит дошао из Цариграда у Мостар 1776. Ви на основу ове и оваке тврдње Памучине, рекосте, да је митрополит Стефан био на својој епархији једнако до 1776., и да је тога времена дошао у Херцеговину први грчки владика Антим!

И кад се из речи поп Моје јасно види, да је митрополит Стефан збачен био са своје епархије ома по укинућу пење патријаршије, дакле 1766., и да је за тим на брзо дошао Антим: како могосте рећи, да је митрополит Стефан био на својој епархији све до 1776?

И Ви се још усудисте позвати се на „Далматински Магазин“, истина с погрешком навода године, да би доказали, да је митрополит Стефан све до 1776. био на својој епархији? Или држасте, ко ће тражити Магазин да види, дал у њему баш оно стоји, што Ви тврдите, и колико га њих имају, и ако се ко и настане да га тражи, те кад види да се у Магазину за 1850. на стр. 161. налазе предбројници, а да 166. стр. у њему и нема, него

поштен човек. Више образовање високо цене по примеру апостола Павла, који бијаше учен, па је за то највише написао. Само осуђују учене безверце.

Присталица те нове вере имају у Москви, Петрограду, Одеси и скоро свима већим варошима гувернијским, па и међу интелгенцијом. У Саратову хтедохе отпустити једнога цуковника, но пошто је врло ваљан војник оставише га на миру.

„Савакој породици, која ступи у наше друштво, поправља се и умножава материјално благостање, јер се код нас не пије, не пуши, не блуднички итд., па нема ни дуга, јер су сувишне и луксузне потребе престале.“

„Влада нас под садањим царем не прогони.“

Приметити ваља, да руски сељак и простац више размишља о вери, него немачки и икоји други. Има их, који читаво свето писмо знају на изуст, а строго пазе и на најмању речцу и смисао у светом писму.

Од 70 милијона православних биће у Русији око десет милијона расколника, што припадају разним сектама. О њима се мора водити рачуна. Што се расколници тако шире, узрок је то: што се не проповеда и што се народ не поучава у цркви. То признаје изрично и орган св. синода „Превени Вјестник.“ (Па то је и код нас узрок, што се шире „нововерци“ или Назарени. Ур.)

само 162, окануће се тражења, јер неће знати у ком Магазину може наћи оно место, на које се позивате?

Верујте ми, и сам, кад сам у први мах прочитао Ваш одговор, и видео, да се Ви у њему позивате и на „Далматински Магазин“, нисам ни помислио, да сте Ви и на ту мисао дошли, да из њега погрешно нешто наводите. Те и ако сам по свом обичају, да баш видим како гласе дотична места у Магазину, ког сам још давно читао, на све стране тражио поменуте Магазине, и не могах их наћи, био би одустао од свог тражења. Но наишав међутим на речи г. Јастребова на 197. стр. његових „Података“: да је „јепископија из Залома пренесена била у Требињски прастари манастир успења Богородице, у Тврдош, у коме није била дуго (и овај су манастир порушили Турци), јер већ 1766. видимо јепископа српског у манастиру Дужи, близу Требиња (види Далматински Магазин за 1849. и 1850. г.); и чим је била уништена српска пења патријаршија, и за Херцеговину дошао нови јепископ грчки на место српског, пренесе овај захумску јепископију у Мостар, ваља г. 1767., одмах по своме доласку“: дође ми у главу ова помисао: неће битичист посао, Ви сте морали дотична места погрешно навести, и нисам мировао, док нисам набавио Магазине за 1848. 1849. и 1850., и тако се из њих осведочих, да се из њих сасвим нешто друго извести мора, но што Ви изведосте.

Ви у опште, као да имате страст, погрешно наводити изворе и наводе, јер Вам и г. Јастребов на 187. стр. својих „Података“ примети: „Нек ми опрости г. Дучић, што нисам могао наћи то, што он наводи. Поменуту хрисовуљу видео сам и ја на Цетињу, код митрополита, и имам с ње препис. Прво, она је датирана 6925. год. т. ј. 1417. у време Ђурђа Страшимировића, а не 1367., као што наводи г. Дучић; друго, из ње се не види, да је митрополит Арсеније седео на Превлаци; напротив, из те хрисовуље може се доста јасно видети, да је овај Арсеније седео у Крајини у манастиру „Прѣчисте Крањске“.

Зар се и из напред реченог не види, да је речени Стефан митрополит могао потписати поменуту молбу московском митрополиту Платону 1776.?

А што се из писма братства хиландарскога од 7. Јануара 1765. закључити даје, да је у време укинућа пење патријаршије, у Херцеговини био поменути Србин Стефан, то тиме нисте ипак побили моју тврдњу, „да оних 8 епископа из српских дијецеза, потписаних на молби ради укинућа пење патријаршије, нису били Срби, но Грци, пошто су Срби епископи из својих дијецеза протерани били, и на њихова места постављени Грци“, јер ја не рекох, да су пред укинуће били сви Срби епископи протерани из својих епархија, него рекох за оних 8 потписаних на молби ради укинућа, а међу истима не налази се и име херцеговачког митрополита Стефана, нити пак другог ког митрополита из Херцеговине, доказ дакле, да Стефан као Србин, није хтео и сам потписати молбу ради укинућа пење патријаршије.

Даље рече г. арх. Дучић, за потврду, да су до 1766. а већина и до 1776. били српски епископи на епархијама у опсегу пење патријаршије, дословце ово: „У Сарајеву је био српски владика Висарион од 1690. до 1708. г., који је умро у Житомишљини у Херцеговини. На молбеници султану Мустафи III. за укинуће пење патријаршије стоји потписан Серафим босански, а не Висарион. Али су и онда, као и данас, бивали у Босни по два српска архијереја. Те су једни потписали ту молбеницу, а други нијесу.“

На ово тврђење одговарам г. арх. Дучићу ово. Пре свега питах Вас, знател Ви, Бог Вас видео, какву овде несмислицу рекосте? Каквог смисла има, наводити име српског епископа, који је умро 1708., за до-

каз, да је и 1766. односно 1776. у Босни био Србин епископ? Одкуд се и могао Висарион потписати на молби, која је 1766. поднета у Цариград, кад је он већ 1708. умро? И за такве доказе, Ви се још усудисте рећи: ето наведох неоспорне факте, да су владике тијех јепархија (т. ј. херцеговачке и босанске) тада (т. ј. 1766. односно 1776.) били на њима и у власти? О Бог Вас видио, и дао нам живота и здравља, да дочекамо Вашу историју српске цркве. По оваким Вашим доказима, можемо себи још сада од прилике преставити, како ће то бити логично и критички написана историја! Дела пожурите се с њоме, да се што пре „наслаждавамо“ са читањем Ваших логичних и критичких мисли и доказа!

Даље ми се чуди и потсмева г. арх. Дучић, што ја узимам писмо митрополита црногорског Саве, писано 1776. московском митрополиту Платону (Гласник XXII.) за доказ, као да се и из њега види, да су у време укинућа пећке патријаршије сви Срби епископи били прогнани из својих епархија, кад је — вели — то писмо писано на 10 година после укинућа пећке патријаршије, те с поносом тврди: „а то је најјаснији доказ, да су српски архијереји били на својим јепархијама не само у вријеме укинућа патријаршије, него и после 10 година.“

На ово тврђење одговарам г. арх. Дучићу ово. Ја сам већ напред довољно доказао, да су пред укинуће пећке патријаршије заиста скоро сви Срби епископи били прогнани из својих епархија, а по укинућу сви. Овде Вам само још то примећујем, да не заборавите, да се у писму Савином спомињу и архијереји нишки, новопазарски, херцеговачки и босански; те кад стоји, да је на молби за укинуће потписан митрополит нишки Гаврило, босански Серафим, који су били Грци, а на њојзи није потписан херцеговачки и новопазарски, који су били Срби, зар се из тога и напред реченог, не може извести, да је наведени у писму Савином архијереј нишки, морао бити збачен и прогнан пре 1766., — у које је време у њојзи већ био Гаврило, — и да је он у животу био 1776? Зар се из тога и напред реченог не може извести, да је наведени у писму Савином архијереј босански, морао такође збачен и прогнан бити пре 1766., почем је на молби за укинуће потписан митрополит босански Серафим, и да је он у животу био 1776? Зар се из тога и напред реченог не може извести, да је наведени у писму Савином архијереј новопазарски, морао бити збачен и прогнан, ома по укинућу пећке патријаршије, као што је и Србин Стефан Херцеговачки, — јер већ 1776. у Јулу био је збачен и његов наследник Герасим (Јастребови „Податци“ стр. 23.), за ког се позитивно може рећи, да је био Грк, пошто цариградски патријарх, кад је по укинућу пећке патријаршије послао остале Србе епископе са својих епархија, збацио је зар и новопазарског, — и да је он у животу био 1776? А за херцеговачкег Стефана позитивно знамо, да је ома по укинућу био збачен, и да је он у животу био 1776.

Но дела, наведите ми Ви и један основан доказ, — она два доказа, што сте навели, доказао сам да не стоје, — да нису оних 9 архијереја били које пре, а које ома по укинућу пећке патријаршије, збачени са својих епархија; да су српски архијереји били на својим епархијама, не само у време укинућа патријаршије, него и после 10 година; да нису 1776. према јасним фактима, — као што рекосте у 39. бр. „Стражилова“ — прогнани били сви српски епископи, него само поједини, и то они, за које се сумњало, да су били у договору са патријархом Бркићем (зар је Бркић 1776. био жив?) и да су они у име овају прогнаних и непрогнаних молили црногорског митрополита Саву, као независна, да поради у Русији за помоћ, да се поврате на своје епархије, и напоследку докажете, да је истинита и на непобитним доказима основана Ваша тврдња: „а што су у Савину писму споменуте и оне епархије, с којих владике српске нијесу били

прогнати, то је за то, да би писмо учинило дубљи утисак на митрополита Платона?“ (По овоме дакле, митрополит Сава неистину је писао митрополиту Платону, а по познатом опису Вашем „Црне Горе и Црногораца“, савним је вероватно, да је Сава, као Црногорац, могао таку неистину написати! О г. арх. Дучићу, ако већ мрзите на данашње Црногорце, што бар не остависте на миру честитог митрополита Саву, него и њега направисте: лажом! То је зар хвала, што Вас наследник престола Савиног, постави архимандритом, те се сада том титулом дичите.)

Дотле пак, допустите ми, да Вам се дивим на тако „проницателном духу!“

Напоследку рече г. арх. Дучић: „није чудо, што ме тако писац (т. ј. ја), који ме упућује да се „научим“, а сам се није доучио, и који је склон да другога пањка и куди, напада, клевета и измишља „плагитат!“ и онда, пошто сам дао свој глас у одбору за државне и историчке науке Српског ученог друштва, да се прими и штампа у Гласнику та његова расправа с поправком гријешака, које сам у њој читајући је за ретерисање, забиљежио ја њеке и усмено напоменуо у тој сједници, што је било и примљено.“

На ово тврђење одговарам г. арх. Дучићу ово. Дал сам ја Вас својим чланком: „Солидност књижевног рада г. арх. Дучића“, клеветао, нападао и неумесно бедио плагитатом, о том остављам штованим читаоцима овог листа и истога мога чланка, нека пресуду изреку, имадох ли ја или имате ли Ви право.

Тврдњу Вашу, да сам ја склон, да другога пањкам и кудим, одбијам од себе као просту неистину.

А како је моја поменута расправа у одбору за науке историјске и државне усвојена, може се најбоље видети из овога.

По гласу извода из записника српског ученог друштва, одбора за науке историјске и државне, првог састанка од 16. фебруара 1885., у ком су били: Председник арх. Дучић, чланови — — — — —

#### Бр. 1.

Председник и г. Панта Срећковић извештавају о расправи: „Ко је наследник пећке патријаршије?“ с предлогом, да се прими за Гласник, а две три напомене могу се писцу и усмено учинити, — те се дакле из овога види, да сте Ви у 39. бр. „Стражилова“, неистину рекли у погледу Баше оцено на поменуту моју расправу.

Држите ли пак Ви, да сте Ви мени неку милост учинили тиме, што сте препоручили, да се поменута моја расправа прими за Гласник, због чега сам Вам ја не само дужан захвалан бити, него и да Вам на рачун тога, не треба никад ништа да приметим и кажем да немате у чему право: то се варате.

Ја милости нисам у том погледу искао ни од Вас, нити у опште од српског ученог друштва. Послав исту своју расправу српском ученом друштву, нисам га молио, да је благо пресуди, него држећи, да оно не пресуђује послате му расправе по пријатељству, мирно сам чекао на његову оцено, и пошто је Вама у део пала иста моја расправа, да је Ви оцените, то држим, да сте је Ви непристрасно и оценили.

Пре но што завршим овај свој одговор, морам још и ово навести.

Г. арх. Дучић у 38. бр. „Стражилова“ рече: „прикривени писац, напада ме из бусије и с туђега земљишта.“

На ово тврђење одговарам г. арх. Дучићу ово. На замерку Вашу, што се под поменути свој чланак нисам потписао са својим правим именом, одговарам Вам, да ја држим, да је већ давно прошло оно време, када се више гледало: ко шта пише, а не шта ко пише, те кад ја сам нисам тако сујетан, да чим шта напишем, да такм и своје име под свој састав потпишем, и у томе неку радост и уживање налазим, оставите ми ту радост и

уживање на миру, а Ви слободно оцењујте како хоћете моје саставе. За њихово оцењивање, није Вам ни мало нужно знати моје право име, пошто је поменута моја расправа у 62. Гласнику, моје првенче на пољу историчном.

А ако сте ме хтели омаловажити тиме, што ја нисам Београђанин или боље рећи, што не живим у Београду, него у Угарској — дакле на туђем земљишту, — на то Вам одговарам, да: 1. не морају и не могу сви људи живети у Београду а 2. не стоји ни то, да једног Београђанина — урођеника или придошлице — књижевни рад, смеју само Београђани критиковати, а други из туђе и друге земље не смеју, ма да сам уверен, да би не само Ви, него још многи од београдских књижевника од Ваше багре волели, да такав закон постоји, јер би тада многи од Вас мирније спавали.

Што пак и сам нисам Београђанин, или што бар у Београду не живим, томе су у неколико криви моји стари, а у неколико и ја сам. Моји стари криви су у толико, што не хтевши се поунијатити, а не могавши дуже остати на свом прагу, настанише се у равнине Срему, а не у Београду; а ја родав се у равнине Срему, држао сам, да сам дужан био у њему и остати, те својим земљацима бити од колико толике користи, и задовољити се са онаким уживањем, какво ми моји земљаци могу дати. Није ме пак никада жеља повукла, да остављам свој завичај, те да за љубав свог бољег уживања, напустим поред њега и свој позив, за који сам се спремио, и прихватим ког другога, који није за мене.

Но молићемо лепо — што рекао Вучић, — а дал то исто и Ви о себи можете рећи, и управо, дал се Вама баш замерити не може, што сте сада у Београду и дал је Београд „Ваше земљиште?“

На ово питање пустићу да Вам одговори Гилтердинг, а ја ћу само једну примедбу његовим речима додати.

Гилтердинг у свом опису путовања свога по Босни и Херцеговини, измеђ осталог рече и ово: „Пивски би манастир требао да буде тако исто средиште православног живља за полунезависне нахије херцеговачке, које се граниче са северно-западном Црном-гором, као што је то манастир Дужи за полунезависне нахије Херцеговачке на јужном западу црногорске границе. Али на жалост, пивски манастир нема таког добротворног уплива на своју околицу, као Дужи. Пивски калуђери, као да још не осетише потребу, да треба народ изображавати, и ма да имају према другим манастирима довољно сретства, опет им за то не дође у памет да у своме крају школе заведу,“ а на другом месту ово: „Дужки манастир оставља јако пријатан утисак. Чини ми се, да сам ту угледао наду на пољу будућност, радљивост, љубав према народу и просвети. Игуман је (Јевстатија, стриц Нићифору Дучићу) старац веселе нараве, доброћудан и јако марљив. Није се учио нигде, али цени науку и послао је у београдско семениште два своја млада духовника, оца Серафима и Нићифора (Дучића), који по повратку своје отворе школу у манастиру и набаве до осморо ђачади из оног краја. Више од осморо није ни требало, јер манастир није у стању хранити их и одевати. Овака школа могла би донети обилату корист народу, који је истина сиромашан, али добар, можда најбољи, најсрчанији и најмарљивији у свој Херцеговини. Он жели просветити се, а од природе је богато одарен. Што год је Хришћана у Босни и Херцеговини, што је мало одличније и разборитије у говору, духовном раду и трговини, све је то највише рођено у требњској околини. А што би још од тога народа било, да му се даду сретства да се може изобразити! Па како је жива и снажна љубав и оданост к православној вери у томе народу!“ (Летопис стр. 155. и 165. свеска 105.); и Ви поред свега тога напустите Дужи, одосте у Црну-гору, а из ње дођосте у Београд да — — — — —

(остављам онима, а поглавито др. Владану Ђорђевићу и Марку Маринковићу, који Вас, Ваш рад и живот у Београду знају, нека сами испуне ову празнину), и тако се нада сиротог Гилтердинга и Вашег стрица, честитог Јевстатија, што је на Вас полагао, не испуни; те за то се не поносите са данашњим Вашим земљиштем, нити мени замерајте моје земљиште, него се пре стидите, што Ви претпостављајући угодан живот, напустите Вашу отачбину, где би својим земљацима, а тиме и нашем народу, да сте тамо остали, од много веће користи могли бити, но што је живљењем Вашим у Београду, и запремањем места, за које нисте ни мало дорасли, нити за које имате нужне спреме, као и други Вама равни, од Вас имају данашњим даном Ваши суграђани и наш српски народ!

## Б Е Л Е Ш К Е.

(Књижавни одбор „Матице Српске“) држао је 10. (22.) децембра своју седницу. О раду те одборске седнице доносимо ово: Чланак Ј. Миодраговића из Београда под насловом: „Дарвин и школа“ издан је на оцену Андрији М. Матићу. — Чланак Ђорђа Магарашевића из Карловаца с натписом: „Ђорђе Магарашевић, српски књижевник и први уредник Српског Летописа“ — предан је на оцену Александру Сандићу. — Примљен је за „Летопис“ чланак Стојана Новаковића из Београда: „Златоуст деспота Лазара. Опис старог рукописа.“ — Узет је на повољно знање извештај друштвеног секретара, да му је Стојан Новаковић јавио, да ће за који дан довршити и послати за „Летопис“ повећу студију с насловом: „Последњи Бранковићи у историји и у народном певању (1456—1502).“ У тој студији расправљају се историјски догађаји поменутога времена, који су данас у историји засути погрешкама, па се разјашњава народно песништво о јунацима истог времена, о Београду и Авали и о Порчи од Авале, о Јакшићима, о Змај-Деспоту Вуку и Ђерзелез-Алији. — На основу оцене дра Милана Савића примљена је за „Летопис“ расправа Марка Цара: „Бајрон у Италији“, а писцу је одређена награда од 20 фор. — Јов. Живановићу дозвољено је, да може уз свој чланак: „Два три закона из науке о гласовима српским“ штампати и критику Стевана Лекића о истом, али тек онда, кад иста критика изиђе у „Летопису“. — По оцени Милана А. Јовановића примљени су за Летопис: „Прилози за историју Црне Горе“, што их је Марко Драговић исписао из хрисовула цетињског. — Примљен је за „Летопис“ чланак: „Биографија Јована Витковића“ од Гаврила Витковића, по препоруци Јована Бошковића. Писцу је одређена награда од 150 фор. за тај састав, који ће изнети до седам штампаних табака. — Није прихваћена понуда дра Н. Селака, да се прештампају ћирилицом два превода његова: „Higiena i odgaјanje dјese u рrво doba“, пошто је „Матица“ већ једном наградила такво једно дело од дра М. Јовановића-Батута. — Дело с насловом: „О небесним телима“ (астрономија), које је Ђорђе Глибошки по Тучеку слободно превео — издаће се одбору за издавање „Књига за народ“ из задужбине Пере Коњевића. — На молбу питомца матичиног, техничара Игњата Димића, враћена му је питомачка расправа: „Критички поглед на народно бојење у Лици“ и послан му је препис оцене о истој расправи, да би је могао поправити.

(Проповедање слова божјег.) Лист „Панчевац“, што у Панчеву излази, пише ово: „Овдашњи млади свештеници, господи: парох Лука Поповић и капелан С. Стевановић старајући се, да од своје стране припомогну, да наш свет што већма интересују за цркву, коју он и поред лепог хоралног појања тако слабо посећује — отпочели су да сваке недеље кад год служе, народу проповедају. До сада смо већ слушали оба господина, где веома лепе и поучне беседе држе, али на жалост у празним црквама. Нека господу свештенике то не буну, они чине своју свету дужност а празнина цркве срамоти оне људе, који само на језику носе и бригу и љубав

за православље, али у место цркве и божјег слова траже каване и биртије, да тамо уживају. (Овде је било саопштено, у које ће се дане држати проповеди у горњој и доњој цркви панчевачкој. Ур.) За месец јануар донећемо распоред у идућем броју. Младим свештеницима ваља вољу њину, која је сваке хвале вредна, кренити лепим одзивом, с тога се и надамо, да ће свестан део нашег грађанства а нарочито наше матере и кћери српске од сада посећивати редовно обе цркве. На женскињу се оснива породица, оно је сачувало језик и обичаје народне, зато оно треба у толико више и нашу народну цркву да негује и похађа, у колико је по нашем социјалном уређењу и доколоније од мушких. Живили честити свештеници панчевачки, који тако својски врше своју дужност! Дај боже, да се на њих угледају и остали народни свештеници, те да народ живом речи уче и унапређују!

(Школе у Црној Гори). Црногорска влада прегла је последњих година свом снагом, да подиже у својој сиромашној земљи школе, а тиме и просвету. Кнез црногорски Никола поставио је не давно за министра просвете познатог родољуба и књижевника Јована Павловића, који се својски стара, да унапреди школство и просвету у Црној Гори. И већ се виде плодови тога старања. Мала гимназија на Цетињу претворена је ове године у велику гимназију, пошто се отворило још 4 разреда. Уписало се до сада 93 ученика. Наставни план израђен је према природи и саставу класичних гимназија. Почивући од ове године предавање се од класичних језика и грчки. Од живих језика, поред матерњег српског, учи се француски. Професори су: Живко Драговић, Илија Беара, Филип Ковачевић, Јован Љепава, Сима Матавуљ и Војо Новаковић. Редовна предавања почела су 15. септембра. — Осим тога отворене су ове године мушке школе у Ровцу, Бјелици, Преком брду и код манастира Мораче. Женска школа са 4 разреда отворена је у Никшићу. Чине се припреме, да се оснују школе још у Мркољевима, у манастиру Острогу и у Улцињу. Радујемо се том напретку и желимо искрено, да се просвета међу браћом Црногорцима што јаче шири и што дубља корена ухвати!

(Позив на претплату на „ПРОПОВЕДИ И ЦРКВЕНЕ БЕСЕДЕ.“) Препоручујући најтоплије ову књигу нашим читаоцима саопштавамо радо овде позив на претплату у целости:

## ПРОПОВЕДИ И ЦРКВЕНЕ БЕСЕДЕ

које је Архијерејски Сабор у Београду наградио са 20 дуката, дао сам у штампу. Књига ће изнети 10 штампаних табака. Артија пристојна, штампа чиста. Цена 60 новчића.

Књига није намењена само свештенству већ и осталом народу. И ако народ наш заиста осећа потребе и жели, да чује реч са амвона, он неће и не сме ту реч одбацити ни онда, кад му је свештеник његов пружа и у књизи. Препоручујући дакле ову књигу свештенству и осталом народу нашем, молим, да се одазове што обилатијом претплатом, како би се омогућило штампање и друге књиге „Проповеди и црквених беседа,“ које ћу скоро припремити за штампу.

Браћу пречасно свештенство и сваког пријатеља црквеног беседништва молим, да се својски заузме око скупљања претплатника.

Новци се могу и одмах слати. Иначе књиге ће се слати са платом у наточ (per Nachnahme.) Место пребивања претплатника и место последње поште нека се изволи најтачније означити.

Адреса: Bačinci, pošta Kukujevcí, via Mitrovica, Srem.  
Јован Јеремић, парох.

Молим славна уредништва наших листова, да имају доброту овај позив у овоје листове прештампати.

### ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

НА

## „ГЛАС ИСТИНЕ“

Лист за црквене проповеди, хришћанску поуку, духовну књижевност, животописе, старине и православне црквено-народне потребе.

Уредник Сава Петровић.

Овим бројем навршује се две пуне године дана редовнога излажења овога листа.

Колико је за то време привредио „Глас Истине“ српској књижевности и поједином читаоцу своме, то остављамо другима да кажу, а ми смемо поуздано толико рећи: да смо за то време савесно вршили своју уредничку и издавачку дужност према чему држимо да смо довољно стекли права, не само на даљи обстанак, него и на топлији и бољи одзив читалачке публике.

„Глас Истине“ излази као и до јако два пута месечно, сваког 15-ог и последњег дана у месецу, на читавом табаку 16 страна ведике 8-не. Цена је листу у Аустро-Угарској 2 фор. на целу годину, 1. фор. на пола године, а само 50 новч. на три месеца, за Србију и остале крајеве српске цена је годишње 5 динара или 2½ динара на пола године. Ово је цена тако малена, да га и најсиромашнији држати може. Ми се дакле обраћамо на све слојеве народа нашег, наиме: на црквено-школске општине, г. г. свештенике и учитеље народне, г. г. трговце и занатлије, као и на вредне и свестне економе наше, који ће у овоме листу сваки по нешто за себе наћи, молећи их, да нас претплатом својом подпомогну, како би племенитој задаћи овим листом што боље одговорити могли.

Наше вредне и родољубиве скупљаче предплате учтиво молимо, да се и овом приликом својски потруде, те да нам по могућству скупе што већи број предплатника, на чему им, уз топлу захвалу нашу, врло радо дајемо 10% од скупљеног новца или сваки 11-ти примерак листа бесплатно.

### УРЕДНИШТВО И ИЗДАВАТЕЉСТВО „ГЛАС ИСТИНЕ“.

Све дужнике наше, којима са данашњим бројем цедуље шаљемо уз ознаку колико који дугује, учтиво молимо, да сваки свој дуг подмири у НАЈКРАЊЕМ ВРЕМЕНУ. Нека сваки помисли, да је издавање новина скопчано са великим, разноврсним трошковима, па над ми ове кад и кад на штету своју морамо да подмирујемо, право је да нама плати сваки, који новине прима и чита. Иначе мораћемо у листу јавно поименце свакога позвати, који то не учини у року од 14 дана. Не желимо бруе, али мораћемо учинити, ако дотични не ће да своју дужност учине. Зато поновљено молимо свакога ко данас у своме листу цедуљу нађе да исту пажљиво прочита и свој дуг пошље.

АДМИНИСТРАЦИЈА „ГЛ. ИСТИНЕ.“

Садржај и наслов „Гл. Ис.“ за целу 1885 год. разаслаћемо свима са првим бројем за идућу годину.

Још се могу добити сви бројеви „Гласа Истине“ од почетка до данас.